

Janus avmyndaður saman við konuni stutt eftir at tey giftust. Teirra hjúnað varð ikki eydnuríkt, og hetta hevur eisini merkt skaldskapin hjá Janus

eisini var hetta marglyndi sum hjálpti Janusi tá á stóð. Sum sagt verður omanfyri, var Janus á leið eins tykkinn sum hann kundi vera særandi. Janus vriggjaði seg ikki við at siga tingini bart út. Hóast persónleikans verndarvirkið var gloprut, so kundi hann ikki bara sær at loypa á. Og hóast tann háttvarni ella takfulli Janus stórtreivst saman við gentlemonnum, so hevði hann eisini eina aðra síðu, sum gjordi at hann kom at loypa surr í nógvastaðni. Vit lesa her um ein Janus, sum var tiltikin fyri sín komersuta verumáta, men tað er sum, at ójavnvágin og tað andbráða lyndi oftast vinnur. Skuldi eint ora at orða hetta positivt, so verða orðini: heldur óargaligur enn keðiligur! Nei, keðiligur man hann ikki hava verið við sínum stóru oratorisku gávum og evni. Tað er tosa við alt slag av fólk. Tað er í hvussu er ikki tað inntrykkið ein fær, tá ein lesur allar tær ómetaligu stuttligu søgurnar um hann. Mangan hava tær verið særandi – tað er tað ongin ivi um – og tá tað bondska lyndið var á honum, tá var hann, sambært Chr. Matras, ikki grannhvari.

Hanus visir í síni ævisøgu einastaðni á, at Janus virkaði best, tá hann arbeiddi undir øðrum, og tá ið hann seinni fekk egið virki í Føroyum og harvið ábyrgd, so misti hann tamarhaldið. Men heldur ikki tá hann arbeiddi á sakforaravirkjum ymsastaðni í Danmark var friður á honum. Ferð eftir ferð vóru hansara „vit-skaptu atlanir ... feldar av hansara egnu eruptivu sálárligu grunnbrotum ...“ Saman við Janusar provo-

kerandi lyndi og hansara mongu spruttispølum í og uttan fyri tann føroyska dunnuhylin, kundi hetta ikki annað enn einaferð gerast álvara. Og sum sagt, so kom eisini tann daguri, tá hetta ikki var sakleyst undirhald longur.

SIÁLVPALLSETING OG LAGNUTRÚGV

Eyðkent fyri Janusar sjálvpallseting ella sjálmvotylogi, heldur Hanus tað ikki vera óhugsandi, at „tøkiliga tilvæningin“ til „tøkiliga Janusar av „Verjuroðu Sokratesar“ og „Kriton“ hjá Platon“ kanska júst er komin, orsakað av tí dóm-inum fyri peningafast, sum varð feldur á heysti 1928. Sokrates fekk sum kunnugt sín dóm, og apropos hansara verjuroðu og Janusar vegna spyr Hanus:

„Hvat var meira natúrligt enn at fara undir at tyða samrøðna, sum lýsir Sokratesar kenslur og tankar eftir sín dóm, til føroyskt?“

Tað er heldur ikki óhugsandi, at Janus, sum í summum yrkingum heilir nakað til algolagni – pin-ingarnjóting og njóting av pinu – hevur fingið nýggjar kreftir í hesum hóploysinum. Sum svorin romantikari var tað longul, fráferð, sterkar og samtiðis stoltar og syrgiligar kenslur sum hugtøku mest. Eisini í undanfarnum livskreppum var tað .... kenslum av katastrofu (sum) loysir hansara evnir.“ Longu í sínum fyrsta bakkaði, tá Janus hevði ein undangruna um, at hann ikki fór at fáa nakað gott próvtøkurslitið særst nakað til hesa vanlukku-kendu skapanarorku. „Eg yrki tí at eg nýðist“ skal Janus hava sagt, og hendan

ótrygga tíðin á mótinum millum studenta- og ar-beiðsliv fekk hann at yrkja hesi orð um hjúnaðandi og sína egnu framtíð:

„Fyri okkum lýsir ongin lukkusól,
tí sorgstroyddar mær
nornur lögdu leiðis.
Har tungur ivi ævugt
miðleyst vóð
sum strá í stormi yvir
oydnar heiðar.“

Janus pallsetti sum kunnugt iðuliga seg sjálvan og sína vaksandi vanlagnu í yrkingum. Kendar yrkingar sum „Slatur“, „Ver sterk min sál“ og „Eg sovi mær meg“ eru monumental og spektakuler dømi um hesa gongd. Her eru lýsingar av óreinskapi, her er „visionert myndandi dreymer-“api“ sum Hanus tekur til, og her eru eksistentiellir appellir um at standa stinnur. Um aðra yrking, nevnd „Hin friðleysi“, yrkt ein mána eftir „próvtøku-glappakastið“ sigur Janus sjálvur, at hon er „íklæðing fyri stemming“:

„Litið mær eydnaðist livið,
torfjör gjørdist mær gongd,
stóran av eitt og av vívi,
hvør ein smáttá mær stongd.
Møddur av streymi og
stormi,
av harmi og sálarsótt, –
(...)“

Sum vera man ger Hanus Andreassen nógv burtúr sambandinum millum list og karrieru, fyrst hjá tí „lúgvaða loftróðistudentinum“ serliga í Keyptmannahavn og síðan hjá tí mr. Hyde-kenda sakforaranum í serliga í Føroyum. Tað er í hesum sambandi, at Hanus tosar um tann reinsandi skaldskaparmáttin – um list sum katharsis. Við tilsipping til svenska yrkjaran Gustaf Fröding stendur at lesa:

„Gekk tað ikki eftir vild við
próvtøku og borgarligari
stremban, so var framvegis
ein uppgáva eftir: at lokka
burtúr úr føroyska málins
óbrúkað málmi ein leik-
andi, fróðingskan musikali-
tet.“

Við síni romantisku in-spirationsfatan og at siggja til sterku lagnutrúgv hevur Janus óivað ikki kent seg langt frá at hava verið ein gudanna eygnastein. Tann sambært Hanusi góðatýð-ingin hjá Janusi – „Das Glück“ eftir tyska skaldið Friederich von Schiller – verður leysliga týdd til „Sælur er hann“. Og her verður sagt um gudarnar og skaldið:

„Ofast teir kjósa sær sál, ið
einfald og fræls er sum
barnsins
virðisleys skelin er mett,
dýrastu perlu tó skjól.“

Hendan lagnuhugsanin er eisini partur í sjálvpallset-ingini og hesin sjálvráleiki man hava verið ein linn-andi móttøkt hjá hesum

orðabarni móti borgarliga mótganginum. Saman við tí næstan altíð hjá verandi miologiska gallárinum reikar eitt flírt við ella kanska ein sonn trúgv upp á tann gudinnu-spunna tráðin. Hvussu er og ikki, so dregur feigdin og í síni yrking „Feigdarljóð“ ber Janus soljóðandi reglu fram: „Min sóldandi sløkt-ist í eystri“ – ein regla sum bendir á, at Janus sjálvur hevur kent at livsleiðin – um ein kann brúka eitt so sáttligt orð um hansara liv – av onkrari orsök tíðliga hevur verið lögð. At Janus hevur hugsað í lagnulíningum er tað ongin ivi um, men hendan predestinations-trúgv er nokk ikki so reindyrkað í gerandisligari fatan sum ein fær fatanina av írkingunum. Tað er opinberligt, at lagnutrúgv hjá Janusi, sum Hanus sigur „var ein partur av Janusar andaligu útgerð.“ Men hendan trúgvin hevur, haldi eg, eisini verið ein partur av hansara romantiska og tragiska patos og av sjálvpallsetingini, og tiskil eisini nakað, Janus hevur notið at spælt sær við.

Hanus ger samstundis vart við, at hóast lítið áhaldni og álvarsemi var aftanvert Janusar vitskaptu atlanir, so var „í sálárhúsinum við teimum mongu kørnunum ... sjálvandi eisini eitt, sum hýsti rationalistinum Janusi.“ Hetta fær meg at hugsa um eina næstan rationella mynd, sum Janus nevnr í einum brævi til Onnu. Myndin er ein talv-mynd, og her verður ofra í stórum, alt meðan vegin fram móti skalda- og bo-hemtilveruni gerst munin greiðari. Her er ongin ari-adnetráður úr erva. Janus

er sjálvur høvuðsleikarin og hann ger at siggja tí bart við at taka lagnuna í egnar hendur:

„Lívið gav mær stóran harm, men á somu tíð kulda og ró í sinninum. Lívið gjørdist mær sum eitt talv, har frúgvinn má offrast, um sigur skal berast heim.“

AT BRÓTA TA ROMANTISKU KODUNA

Og so eru vit aftur við sjálvan snúningsdepilin í hesi søgu: tær báðar stremban-inar í lívi Janusar: ta lög-fróðiligu og ta listarligu. Tað eru hesar báðar søgur, sum Hanus bæði fortelur hvør sær og tvinnar saman. Og hetta er ein máti at bróta ta romantisku kod-una, sum hetta skaldverk og hetta liv í so stóran mun er lagt í.

Sum heild er úrslitið bein-raknar lýsingar av hesum individualistiska sprengi-meistaratum og teimum livssøguligu sporunum í yrkingunum. Neyvar dag-festingar og upplýsingar úr ferðatælanum frá fyrst í öldini eru millum tey mongu klipi, sum eru við til at skapa samanhang millum liv og verk. Fyri mongum lesara man hendan bókmentliga ævisøgan eisini koma at roynast sum ein líkinda vegur inn í yrkingaheimin hjá Janusi. Sjálvt um bókmentatolk-ingarnar ikki fylla so nógv, so verður her handaður ein ævisøguligur skaldalykil, sum skuldi fingið tann í huganum fjarskotna Janus at kenst meiri viðkomandi – bæði fyri tann einstaka og í bókmentasøguni. Í øllum forum skuldu tær mongu tíðum meinfýrnar, men sum oftast makaleysu søg-

urnar um og eftir Janus, sum bókin er full av, verið ein góður appetittvekjari.

Janus gav út fyrsta føroyska yrkingasavnið: „Yrkingar“ frá 1914. Hanus lýsir hesa bókmentaligu stórending við orðunum:

Hesar yrkingar eru „eitt slag av avantgardistiskari inn-reið í tað fábroytta bók-mentaliga lívið í Føroyum.“

Men Hanus heldur seg ikki aftur við at seta fingurin á sumt, sum er meiri buldur og brak enn nakað annað. Janusar monomaniska hetjudyrtkan kenst viðhvørt sum stórorðað hetjupropa-ganda – ella sum samtíðar-fólkíð Maria Mikkelsen so speiskliga tók til: „... hetta suðurlendska, italienska háltvætlíð.“ Men hvat hevði tað ikki verið tómligt at lítið aftur um seg, um hesin bløðandi kappin ikki reið inn í tann føroyska poesiin og so magiskt tók til orðanna „man eg hitta teg Ingibjörg“ og „sinn-svakt mær longist Mad-onna“!

Tað er ov tíðliga at koma við nakrari heildarmeting av hesi bókmentaligu ævisøguni hjá Hanus Andreassen um J.H.O. Djurhuus. Men her er nógv lagt fyri og væl sagt frá. Bókmenta-liga veingjabreiðið er stórt og stínt og nærvæmni tyk-ist ótroymtligt.

Hendan bókin og hetta verkið skuldi gjarna verið fyrri alt Føroya fólk, ikki minst tá ein hugsar um tann stóra skaran av heim-ildarfólki, sum væntandi kemur við í 3. bundi.

